

dokumentarni rad i analizu pomiješao sa povijedanjem. Dobro je da mu se to desilo tek u zadnjem poglavlju!

Odličan prijevod i oprema knjige zasluživali bi najvišu ocjenu da su se priređivači još malo potrudili oko termina i imena koja su ponekad iskrivljena da ih se ne može prepoznati (sargija, šejhu 'l-ezher Tanhavi, itd.). Arapski tekst je nažalost u cijelosti izvrnut. Ima tu još pogrešnih informacija koje su se lahko dale eliminirati. Bivši ministar Ramo Masleša identificiran je kao bosanski Hrvat, a Bariša Čolak kao bivši ministar unutrašnjih poslova itd.

Bez obzira na ove propuste ova knjiga predstavlja važnu kariku u razumijevanju globalnih dešavanja u posljednjih desetak godina. Bosna je nažalost često spominjana u ovoj knjizi. Bosanskom će čitaocu vjerovatno biti interesantno da sagleda kako su iz globalne perspektive izgledali neki procesi kojima je i sam bio svjedok.

Ahmet ALIBAŠIĆ

Sebe upoznaj, Gospodara priznaj, a čovjeku budi na usluzi

Sulejman Bugari, Mi smo jedan drugom najbolji poklon, Sarajevo, Connectum, 2007, 349.

Ovo je druga knjiga popularnog sarajevskog imama i vaiza hafiza Sulejmana Bugarija. Hafiz je inače porijeklom iz prelijepog kosovskog grada Prizrena za koga Noel Malkolm kaže da je «jedno od najfascinantnijih osmanskih mjesta sačuvanih bilo gdje u svijetu».

Prva autorova knjiga je bila zbirka njegovih hutbi dok je ova zbirka nastupa na elektronskim i u pisanim medijima.

Iako žanrovski i tematski heterogena knjiga čini mi se ipak ima vrlo kratku i jasnu poruku. Ona bi mogla glasiti: Sebe upoznaj! Gospodara dragog priznaj! A čovjeku budi na

usluzi da bi se Gospodaru odužio za sve blagodati što ti ih je darovao.

U fokusu Hafizove pažnje je čovjek-pojedinac. On je mjera stvari, u pozitivnom, afirmirajućem smislu riječi. On ne govori mnogo o ummetu, državi, društvu, islamu, ... On govori o čovjeku. I svakako da je u pravu: jer u Boga je gore uznemiriti čovjeka nego Kabu (str. 6).

Autor, jasno je, ima poruku, ali on nije jedinstven po tome. Tajna njegova uspjeha je što on zna kako tu poruku da prenese da ga svi razumiju. Mnogima od nas većinu vremena pojmovi poput grijeha i istigfara su daleki, a da ne govorimo o transcendenciji, Božijim atributima, melekima, itd. Ali zato nam nisu strani pojmovi prehlade, virusa, andola i tableta, sirupa i antibiotika. Autor nas, naprimjer, poziva da pokrenemo 'duhovnu proizvodnju', Ramazan je u njega 'sajam Allahove milosti', naša tijela su 'skafanderi', Allah nas 'reklamira kod meleka', do Dženneta vodi makadam a do Džehennema autoput, musafirski namaz je 'sendvič-namaz', džamije su 'restorani s hranom za dušu', u nama živi kompletan zoološki vrt kroz životinjske osobine koje nosimo u sebi, dragi Bog nagrađuje ali daje i 'stimulaciju i regres', šejtan nam 'uvaljuje viruse', itd. Eto to je rječnik koji hafiz koristi da nam približi tajnovite duhovne mehanizme i procese u nama i oko nas.

No nije samo ni jezik posrijedi. Hafiz povrh svega toga ima kredibilitet potreban za uvjerljivog savjetnika. Ne sluša se ovaj autor primarno zbog onoga što govori i kako govori već zbog onoga što čini i kako se s ljudima ophodi. On živi svoje riječi. On ide putem na koji ljude šalje. Uostalom on ljudima i ne govori koliko s njima razgovara i za njih čini. Svi mi koji smo u službi islama znamo da je sevap sresti brata i sestru s osmijehom na licu pa ipak smo uglavnom namršteni.

Mi jako dobro znamo da je služiti čovjeku najveći oblik ibadeta, pa ipak izabiremo da činimo nafilu ili jednostavno da ostanemo u komforu svoga toplog doma ne čineći ništa. Mi znamo kakvo je droga zlo i kolika je opasnost i našim porodicama ali nas to naše 'znanje' ne pokreće da nešto poduzmemo.... Za razliku od toga, Hafiz se daje, on nam se daruje – bez pre-

dumišljaja. To vjernačka publika osjeti i cijeni. I zato su njegove knjige bestseleri a njegova pojavljivanja medijski događaji. Zato ovdje osjećam potrebu zahvaliti autoru što je svojim angažmanom na svoja leđa natovarilo dobar dio i mog tereta i tereta mojih kolega.

Hafiz prakticira i poslaničku preporuku: obradujte, nemojte rastuživati! On nije lovac na greške, kako je lijepo primijetio Emir Hadžihafizbegović na promociji knjige. To ne znači da on svome slušaocu i čitaocu podilazi. On ga samo blago vodi do cilja do koga želi stići i na tom putu šteti slušaoca a ne sebe. Zato on i kad nas kritikuje čini to majstorski tako da nam izmami osmijeh dok ga čitamo i slušamo. On kaže da su naši pokloni pođahkad mito, ponekad kredit, a često samo adet. (Podsjeti me na izjavu Avde Sidrana da u Sarajevu nema ništa džaba. Ja 'l si platio ja 'l ćeš platiti)...

Na stranicama ove knjige autor nas vješto raskrinkava. Evo jednog primjera. Kaže, zašto govorimo: kad vidim ko ide u džamiju ja vala neću a neće niko da kaže kad vidim ko sve studira ja vala neću (88). On se čudi nekim nesretnim ljudima u moru Božijih blagodati. Čudi se kako je moguće da su 'suvremeni, obrazovani, stručni i moderni' a ne umiju da žive (5). I tako dok nas analizira on pogađa u sridu: naši problemi su: škrtost, oholost, zavist i pakost. On nam kazuje priču o čovjeku koji je mogao zamolit od Boga šta hoće ali je komšija sve dobivao duplo. I čovjek se na kraju dosjetio pa zamolio Bog da mu uzme jedno oko samo da komšija oslijepi (str. 240)! Nažalost, vrlo smo inventivni kad treba drugome nauditi. Podsjeti me to na priču o Muji koji je od zlatne ribice tražio prvo da komšiji crkne krava a onda i njemu samome samo da komšija ne bi imao gdje mlijeko kupovat.

Dvije stvari su me posebno obradovale dok sam čitao ovu knjigu.

Prva je to što se autor ne koristi sumnjivim hadisima i izvorima spoznaje uopšte. Autorovi izvori su neupitni: Kur'an, hadis, prve generacije muslimana, mudri ljudi i njegovo neposredno iskustvo života.

I drugo, što nas autor ne dijeli i ne zavađa. On nas miri i okuplja. On ne krije svoje duhovne sklonosti ali mu to ne smeta da se divi

Ibn Kajjimu, selefiji par excellence. Čak i kad ga neko želi navesti da nešto ružno kaže o drugome on vješto izbjegava zamku. Kad ga novinar pita: a ima razmimoilaženja i unutar IZ? On mu kaže: Ima, vala, i između muža i žene (str. 225)!

Na kraju, ako ima neka zamjerka koja se da uputiti ovoj knjizi onda je to njen naslov. Na nedavnoj promociji profesorica Minka Memija ga je umjesto u muškom rodu – slučajno ili namjerno - pročitala kao «Mi smo jedni drugima najbolji poklon». Bilo kako bilo, nema sumnje da je ova knjiga izvanredan poklon onima koje volite, a prije svega vama samima.

Ahmet ALIBAŠIĆ

Psihoanaliza srpskog negacionizma

Louise L. Lambrisch, Efekt Leptira, Armis Print, Sarajevo 2007.

Pitanje kolektivne odgovornosti za počinjene zločine na teritoriju bivše Jugoslavije se na razne načine višestruko politički i ideološki instrumentalizira.

Medijsko talambasanje o nepostojanju kolektivne odgovornosti u konačnici ponajviše odgovara konkretnim zločincima, jer je logično da cijeli narodi ne mogu biti okrivljeni za zločine, niti mogu krivično odgovarati.

Kolektivna odgovornost za zločine, ipak, u izvjesnom smislu postoji! Prije svega ta odgovornost počiva u takozvanoj metafizičkoj i moralnoj krivici svakog pojedinca koji se ne suprostavlja zločinima svojih sunarodnjaka.

U čuvenom eseju **Pitanje krivice** Karl Jaspers je razgraničio političku i krivičnu, od metafizičke i moralne odgovornosti. Kolektivna odgovornost naroda za počinjene zločine naročito dolazi do izražaja kada se zločini vlastite nacije nastoje zataškati, prikriti i napokon potpuno osporiti kao nepostojeći. Zato je po mišljenju Louise L. Lambrisch autorice knjige **Efekt Leptira** suočavanje srpskog naroda sa